

Сабақтың тақырыбы:
Халық санағы. Ұдайы
өсудің түрлері

- Ең алғаш халық санағы жүргізілген мемлекет?
- Халық санағын жүргізу қандай мәселеден туындады?
- Қазақстан территориясында қанша рет халық санағы жүргізілді?
- Қазақстан территориясындағы шетелдіктер немесе азаматтығы жоқ халық санағына қатыса ма?

Халық санын анықтаудың әдістері:

Халық статистикасын зерттеудегі негізгі әдіске *халық санағы* жатады.

Халық санағы - белгілі бір уақыт шеңберінде бүкіл елдің халқының немесе оның бір бөлігінің демографиялық, экономикалық, әлеуметтік сипаттағы ақпаратын жинау, өңдеу, жариялау, тарату мақсатындағы жалпы мемлекеттік статистикалық шаралар.

Халық санын анықтаудың әдістері:

Ағымдағы халық санын есептеу мынадай формула бойынша жүзеге асырылады:

Халықтың табиғи өсімі (кемюі) – белгілі бір кезеңде тірі туылғандар мен өлгендер саның арасындағы айырмашылығына тең

Халықтың көші-қоны өсімі(кемюі) – белгілі бір кезеңде осы аумаққа келгендер саны мен сыртқа кеткендер саның арасында айырмашылығына тең

Халық санағының негізгі принциптері

1. жалпылық;
2. санақ бағдарламасының болуы және оның бірлігі;
3. жекедеп тіркеу;
4. мәліметті тікелей халықтан жинау;
5. бақылаудың экспедициялық әдісі;
6. санақтың біркезділігі;
7. санақтың орталықтандырылуы;
8. мәліметтерді автоматты түрде өңдеу;
9. санақ құпиясын сақтау;
10. 10 жылда бір рет жүргізіледі.

Ұлттық санақ қорытындысы

<i>Жыл</i>	1999	2009	өзгерісі
Барлық халық	14981,3	16009,6	1028,3
Қала халқы	8455,8	8662,4	206,6
Ауыл халқы	6963,3	7347,2	821,7

Ұлттық санақ қорытындысы Халықтың жыныстық құрамы

	1999			2009		
	Мың адам		Ер адамдар 1000 әйелге	Мың адам		Ер адамдар 1000 әйелге
	Ер адам	Әйел адам		Ер адам	Әйел адам	
Барлық халық	7251	7765,9	929	7712,2	8297,4	929
Қала халқы	3957,6	4498,2	880	4055,3	4607,1	880
Ауыл халқы	3257,8	3267,7	997	3656,9	3690,3	991

	2009 ж % к 1999		Өсім мың адам	
	Ер адам	Әйел адам	Ер адам	Әйел адам
Барлық халық	106,9	106,8	496,8	531,5
Қала халқы	102,5	102,4	97,8	108,9
Ауыл халқы	112,5	112,9	399	422,6

Ұлттық санақ қорытындысы

Этностардың саны, үлесі

	Адам саны мың адаммен		Адам саны процентпен	
	1999	2009	1999	2009
Барлық халық	14981,3	16009,6	100	100
Қазақтар	8011,5	10096,8	53,5	63,1
Орыстар	4481,1	3793,8	29,9	23,7
Өзбектер	370,8	457	2,5	2,9
Украин	547,1	333	3,6	2,1
Ұйғырлар	210,4	224,7	1,4	1,4
Татарлар	249,1	204	1,7	1,3
Немістер	353,5	178,4	2,4	1,1
Басқа этностар	757,8	721,7	5	4,5

Аймақтар бойынша халық саны

Аймақтар	Халық саны		Өсім	
	1999	2009	Мың адам	%
ҚР	14981,3	16009,5	1028,3	6,9
Ақмола	827,3	737,5	-89,8	-10,9
Ақтөбе	682,6	757,8	75,2	11
Алматы	1557,3	1807,9	250,6	16,1
Атырау	440,3	510,4	70,1	15,9
БҚО	616,8	598,9	-17,9	-2,9
Жамбыл	988,8	1022,1	33,3	3,4
Қарағанды	1410,2	1341,7	-68,5	-4,9
Қостанай	1017,1	885,6	-131,5	-13
Қызылорда	625	678,8	53,8	8,6
Маңғыстау	314,7	485,4	170,7	54,2
ОҚО	1978,3	2469,3	491	24,8
Павлодар	807	742,5	-64,5	8
СҚО	726	596,5	-129,5	-17,8
ШҚО	1531	1396,9	-134,1	-8,8
Астана	328,3	613	284,7	86,7
Алматы	1130,6	1365,6	239	20,8

Азаматтығы бойынша халық саны

	Мың адам		%	
	1999	2009	1999	2009
ҚР	14867,9	15850,7	99,3	99
Басқа елдер	95,8	101,6	0,6	0,6
Ресей	44	28,6	45,9	38
Өзбекстан	3,1	26,9	3,2	26,4
Қырғызстан	1,7	9,1	-1,7	9
Қытай	0,7	5,5	0,7	5,4
Әзірбайжан	1,2	3,1	1,2	3,1
Украина	1,8	2,4	1,9	2,4
Түркіменстан	0,6	1,8	0,3	1,8
Тәжікстан	0,6	1,8	0,7	1,8
Монғолия	10,4	1	10,8	1
Армения	0,6	0,9	0,7	1
Турция	0,7	3,7	0,8	3,6
Басқа елдер	30,8	6,8	32,1	6,5
Азаматтығы жоқтар	17,5	57,3	0,1	0,4

Діни сенім бойынша халықтың үлесі

- ИСЛАМ 70, 2%
  - ХРИСТИАН 26, 2%
  - ИУДАИЗМ 0,0%
  - БУДДА 0,1%
  - басқа да 0,2%
-
- сонымен қатар:
  - дінге СЕНБЕЙТІНДЕР 2,8%
  - Көрсетуден бас тартқандар 0,5%
-
- ел халқының 70% - дан астамы ислам дінін ұстанады, ал 26% - христиан дінін ұстанады.
-
- 1999 жылғы Қазақстан Республикасы халқының Бірінші Ұлттық санағының 3С санақ парағына діни сенім туралы мәселе енгізілмеген.

Халықтың ұдайы өсуі

Халықтың ұдайы өсуі (табиғи қозғалысы) деп адам ұрпағының үздіксіз жаңарып және ауысып отыруын қамтамасыз ететін туу, өлім және табиғи өсімінің жиынтығын айтады.

Халықтың ұдайы өсуі – бұл туу көрсеткіші (Т) мен өлу көрсеткішінің (Ө) арақатынасы.

Туу мен өлудің айырмасы – табиғи өсу деп аталады. (ТӨ).

$$T - \Theta = T\Theta$$

- $T > \Theta$, $T\Theta > 0$
- $T < \Theta$, $T\Theta < 0$
- $T = \Theta$, $T\Theta = 0$

Халықтың ұдайы өсуінің 2 типі

Халықтың табиғи өсуінің екі типі

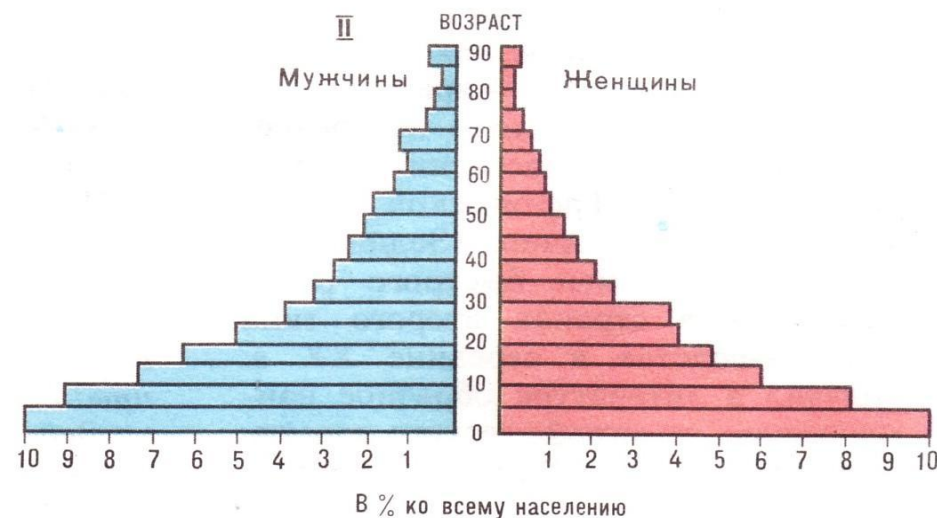
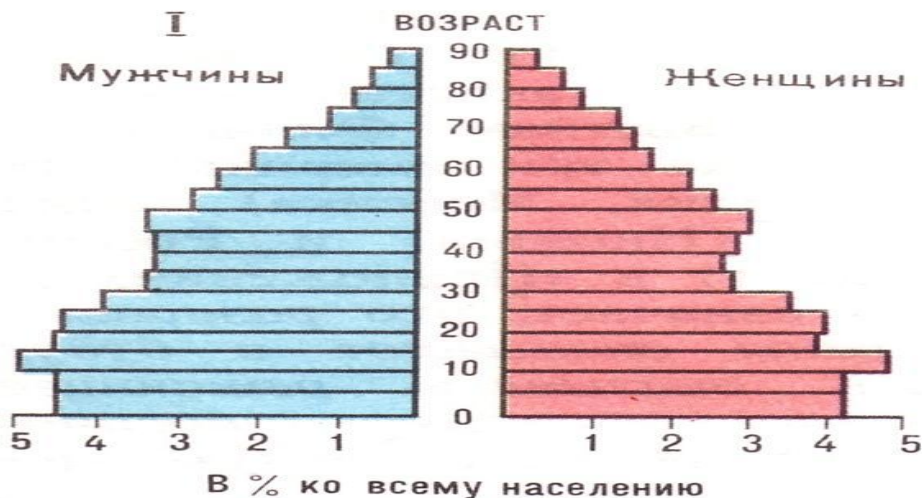
Халықтың ұдайы өсудің I типі

- Табиғи өсу, туу және өлу көрсеткіштері бойынша төменгі көрсеткіш.
- Халық санының тұрақты болуы;
  - Халықтың қартаюы;
- Халықтың табиғи өсу формуласы $13-9=4$

Шетелдік Еуропа елдері, ТМД, Солтүстік Америка, Австарлия, Жапония

Халықтың ұдайы өсудің II типі

- Табиғи өсудің жоғары болуы;
  - Халық санының үнемі өсуі;
  - Жалпы халық санындағы жас адамдардың үлесінің көп болуы;
  - Халықтың табиғи өсу формуласы $29-9=20$
- Латын Америкасы елдері, Африка елдері және Шетелдік Азия елдері.

Халықтың ұдайы өсуінің I-II типтері

«Демографиялық дағдарыс» елдері

*АҚШ, Канада,
Франция, Германия,
Австралия, Италия,
Ұлыбритания,
Польша, Беларусь,
Украина, Венгрия,
Болгария.*

«демографиялық жарылыс» елдері

*Қытай, Үндістан,
Индонезия,
Пәкістан,
Бангладеш,
Жапония,
Вьетнам,
Филлипин, Иран.*

Халықтың ұдайы өсуінің 2 типі

I. Демографиялық дағдарыс

Экономикалық дамыған елдер

II. Демографиялық жарылыс

Дамушы елдер

Халықтың ұдайы өсуінің типі

Кескінді диаграммада

1 тип.
«Демографиялық
дағдарыс»

Туу төмен
Өлу төмен
Табиғи өсу төмен

13-10= 3
Экономикалық
дамыған елдер

1 кіші топ
Табиғи өсу
5-10 ‰
США, Канада,
Австралия.

2 кіші топ
Табиғи өсу 0‰
Италия, Польша,
Великобритания

3 кіші топ
Табиғи өсудің
болмауы
Беларусь,
Украина,

Халықтың ұдайы өсуінің типі

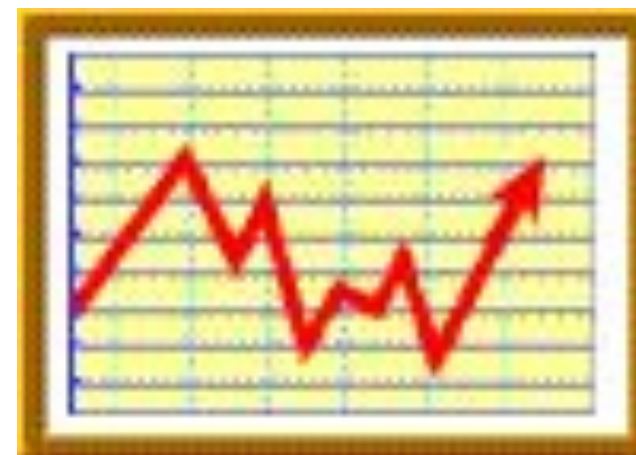
Кескінді диаграммада

2 тип.
«Демографиялық
жарылыс»

Туу жоғары
Өлу төмен
Табиғи өсу жоғары

$26-9=17$
Дамушы елдер

Т) Мәтінді оқып, постер дайындаңыз

1-топ.

Халықтың ұдайы өсуінің I типінің ерекшелігін, артықшылығы, кемшілігін анықтап талдаңыз

2-топ.

Халықтың ұдайы өсуінің II типінің ерекшелігін, артықшылығы, кемшілігін анықтап талдаңыз

<i>Дескриптор</i>	<i>Оқушылар</i>
	<ul style="list-style-type: none"> – Халықтың ұдайы өсуінің I типінің ерекшелігін, артықшылығы мен кемшілігін анықтап, талдайды – Халықтың ұдайы өсуінің II типінің ерекшелігін, артықшылығы мен кемшілігін анықтап, талдайды.

Рефлексия

Мен тақырыпты жақсы түсіндім және тапсырмасын оңай орындаймын

Мен тақырыпты дұрыс түсінген жоқпын және тапсырманы орындауда қиналамын

Мен тақырыпты мүлдем түсінген жоқпын және тапсырма маған қиындық тудырады